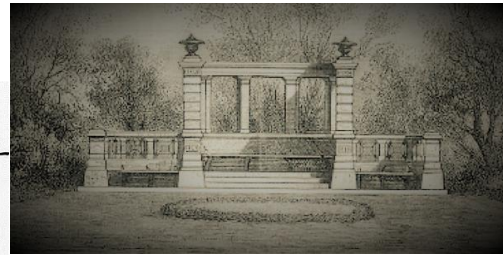

J.J. Cremer.

De dansles op Meydervoort door J.J. Cremer.

Een analyse, december 2025.

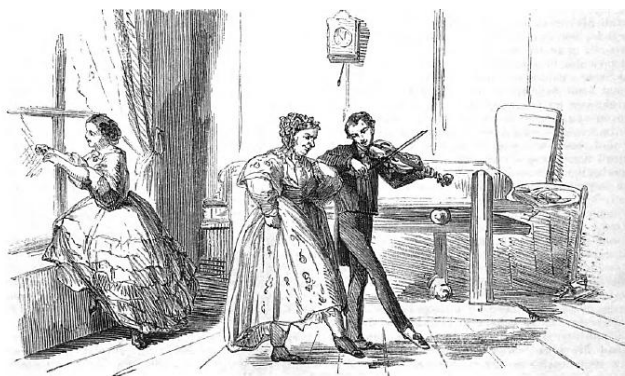
De dansles op Meydervoort is een humoristisch en gedetailleerd verhaal uit 1861, dat vertelt van dansmeester Jeremias Briekol op weg naar en tijdens een les bij de familie Van Bale op hun buitenplaats Meijdervoort. **Briekol**, een man die worstelt met zijn sociale aspiraties en financiële nood, probeert indruk te maken, maar zijn **galakleding** en **dansschoenen** blijken ongeschikt voor de reis over zandwegen. De familie Van Bale, die recentelijk van eenvoudige **molenaars** tot 'deftige' lieden zijn opgeklommen, is pijnlijk onhandig in hun pogingen tot verfijning. Dit leidt tot een **komische scène** waarin de vrouw des huizes en haar man in de mangelkamer de '**Jaapies tastil**' **dans** herbeleven, met rampzalige gevolgen voor Briekol en zijn viool. Uiteindelijk eindigt Briekols avontuur met een beenblessure en de **verzekering van zijn fortuin** wanneer hij wordt geholpen door een **molenaarsdochter** en later beseft dat zij zijn toekomstige echtgenote en de eigenaresse van de Wilderveense molen zal worden, tot verdriet van de stadsjuffrouw Truijtje.

De vertelling is door Cremer **humoristisch bedoeld**, wat wordt bevestigd door de uitgave in het "**HUMORISTISCH ALBUM**" van 1861.

De vertelling kan op verschillende manieren als humoristisch worden opgevat door:

1. **de expliciete grappen en lachpartijen:** De vertelling bevat scènes waarin personages overduidelijk humor beleven, zoals wanneer Truijtje lacht "om te stikken" om een grap over koeienuiers.
2. **de onverwachte situaties:** Tijdens Jeremias' danses op Meydervoort veroorzaakt hij onbedoeld het naar beneden vallen van het raam, waardoor Mevrouw van Bale met een schok tegen hem valt. Mijnheer van Bale, die deze scène aanschouwt, lacht "dat hij schudde".
3. **de opvoering van de dans:** De humor culmineert in de onstuimige en lachwekkende vertoning van de dans "Jaapie sta stil" door de voormalige molenaar Mijnheer van Bale en zijn vrouw. Mijnheer van Bale beschouwt de dans die Jeremias speelde als "onverbeterlijk".
4. **het doorbreken van sociale conventies:** De vreugde van het echtpaar Van Bale wordt toegeschreven aan het feit dat ze voor even hun strenge "keurslijf van fatsoen en grootheid" konden afleggen voor een moment van "onfatsoenlijk" geluk, wat hun vroegere, minder deftige leven oproept. Zelfs Mevrouw van Bale lacht als zij de danses "eigenlijk zoo mal is" noemt.

De vertelling lijkt **de spot te drijven met de pose van de nieuw verworven hogere stand** van de familie van Bale. De familie probeert wanhopig de afkomst uit de lagere stand te verbergen.

Dit blijkt uit de volgende punten:

1. **De ware status van de 'betere stand':** De familie Van Bale, die op het landhuis Meydervoort woont, doet zich voor als de "**betere stand**" (Mevrouw de barones). De vertelling onthult echter dat Mijnheer van Bale slechts **vijf jaar eerder een**

eenvoudige windkorenmolenaar in Purmerland was. Hun huidige deftigheid is dus een recente verworvenheid.

2. **Lachen om het valse fatsoen:** Het echtpaar Van Bale probeert wanhopig hun **keurslijf van fatsoen en grootheid** te handhaven. Mevrouw van Bale is voortdurend bang dat de waarheid over hun minder deftige verleden aan het licht komt. Het is juist deze poging tot *imago-handhaving* die als komisch wordt gepresenteerd, bijvoorbeeld wanneer Mevrouw van Bale krampachtig probeert te spreken met Franse en Engelse frases of wanneer ze **vuurrood** wordt omdat ze zich **lelijk verpraat** over hun Purmerlandse afkomst.

3. **De komische climax van de dansles:** Cremers' humor bereikt een hoogtepunt wanneer hij mijnheer en mevrouw van Bale hun zware **keurslijf van fatsoen laat afleggen** en in de **mangelfkamer** samen de onstuimige dans "**Jaapie sta stil**" opvoeren. Ze beleven dit als een moment van "**onfatsoenlijk**" geluk, wat hun vroegere, minder deftige leven oproept.

4. **Jeremias als contrast:** Jeremias Briekol (die weliswaar van een lagere stand is en hard werkt om **fortuin te maken**) is de dansmeester die door zijn **zelfgemaakte vaardigheid de illusie van Van Bale's grootheid knakt**. Hij is degene die, zij het onbedoeld, hen terugbrengt naar hun volkse oorsprong.

De vertelling is dus bedoeld voor een publiek dat de **nieuwe, vaak ongemakkelijke verhouding tussen opkomende en gevestigde klassen** kon waarderen, waarbij de lach vooral gericht is op de **onoprechtheid en het krampachtige gedrag** van de *nieuw* rijken die hun volkse wortels proberen te verloochenen.

De vertelling gebruikt de lagere stand (vertegenwoordigd door Jeremias, de hardwerkende, hoewel soms trotse dansmeester) en de volkse afkomst van de Van Bales als middel om de **waan van de nieuw verworven 'grootheid' te doorprikken**.

Jeremias Briekol, vaak aangeduid met de koosnaam Jémie, wordt getypeerd als een **ambitieuze en hardwerkende jonge dansmeester** van nederige afkomst, die met charme en trots zijn weg probeert te vinden in de wereld van de hogere klasse.

Afkomst en ambitie:

- Hij is de zoon van de overleden dansmeester David Briekol.
- Ondanks zijn talent kwam Jeremias oorspronkelijk uit het **manufactuurvak**, waar hij als "**jongste bediende**" werkte.
- Zijn primaire doel is om "**fortuin te maken**" en zijn "**lieve moeder**" uit haar benarde, arme leefwereld te halen. Hij beschouwt zijn reis naar Meydervoort als "de weg tot fortuin".
- Zijn moeder gelooft dat hij zeker een professor zou zijn geweest, als hij had kunnen studeren zoals "de groote lui".

Vaardigheden en uiterlijk:

- Jeremias wordt beschreven als een "**verwonderlijk vlugge en vrolijke jongen**".
- Hij heeft "**mooie en vlugge voeten**" en is zo bedreven in het dansen dat hij zichzelf, in navolging van zijn vader, als dansmeester heeft gevormd (men zou zelfs kunnen zeggen dat hij zich **zelf heeft gevormd**).
- Hij draagt de zwarte rok van zijn overleden vader, David, die hem ondanks dat hij iets **nauwer en korter** is, "best" staat. Hij draagt lage schoenen met zwarte strikjes.
- Hij is vastbesloten zijn volkse afkomst te overstijgen, maar hij is zich er ook van bewust dat hij dit doet met een **glimmende hoed** en dat hij, om geld te besparen, liever loopt dan de trein neemt, omdat zijn voeten hem nog goed van dienst zijn.

Karaktereigenschappen:

- Hij is een **hardwerkende** jongen; hij kopieert een muziekstuk terwijl hij haastig zijn boterham opeet.
- Hij toont veel **liefde en genegenheid** voor zijn moeder en zijn zus Dora.
- Hij is **trots** over zijn verworven status als dansmeester.
- Hij probeert zich in zijn nieuwe rol te manifesteren door Franse frases te gebruiken (zoals *Parlez-vous Français* en *la chaîne de la dame*), hoewel dit soms tot komische en ongemakkelijke situaties leidt, zoals wanneer hij struikelt of het raam naar beneden laat vallen tijdens zijn dansdemonstratie.
- Ondanks dat hij van de danskunst leeft, heeft hij zelf "maar weinig sympathie" voor de dans. Dansen is voor hem voornamelijk een middel om geld te verdienen.

De dansles is het **centrale thema** van de vertelling, aangezien het de structuur, de humor en de thematische ontwikkeling van het verhaal bepaalt.

1. **Centraal in structuur:** De vertelling draagt de titel "**Een dansles op Meydervoort**", wat het belang van deze gebeurtenis als het organisatorische kader benadrukt. Het hele verhaal draait om Jeremias Briekol's ambitieuze tocht naar Meydervoort, die hij ziet als "**de weg tot fortuin**", om deze lessen te geven.

2. **Dramatisch en komisch hoogtepunt:** De dansles is het moment van de hoogste humor en actie. De les, bedoeld om Jeremias te introduceren bij de "betere stand", leidt tot de "**illusie der van Balens-grootheid**" die knakt.

- De climax is de onstuimige en lachwekkende vertoning van de volksdans "**Jaapie sta stil**".

- Dit moment fungeert als een **emotionele doorbraak** voor het echtpaar Van Bale, dat tijdelijk hun zware "**keurslijf van fatsoen en grootheid**" aflegt voor een moment van "**onfatsoenlijk**" geluk dat hun vroegere, minder deftige leven oproept.

3. **Katalysator voor thematische afloop:** Hoewel de dansles Jeremias direct leed berokkent—hij stoot het raam open, wordt door Mevrouw van Bale omver geduwd en zijn vaders viool gaat kapot—is het juist deze mislukking die leidt tot zijn uiteindelijke succes. Deze ervaring en de verwonding dwingen Jeremias om de weg naar "fortuin" te heroverwegen, waarna hij uiteindelijk zijn ambitie waarmaakt door de molenaarsdochter te huwen en de molen te bestieren.

De dansles op Meydervoort is daarmee de cruciale gebeurtenis die de Van Bales' valse pretenties doorprikt en tegelijkertijd de basis legt voor de ware, volkse en gelukkige toekomst van Jeremias.

De vertelling suggereert dat Jeremias Briekol **niet volledig eerlijk of oprecht** is in zijn persoonlijke gevoelens ten opzichte van Truijtje, hoewel hij haar wel dankbaar is voor haar hulp.

Zijn oprechtheid is afwezig met betrekking tot haar uiterlijk en zijn ware genegenheid:

- **Onaardige beschouwing van Truijtje:** Jeremias heeft **onaardige gedachten** over haar uiterlijk. Hij beschouwt haar als "**leelijk**". Wanneer ze hard lacht om zijn grappen, denkt hij dat ze een "**vreeselijken mond**" heeft die "**gaapt tot bij haren hals**". Hij merkt herhaaldelijk haar "**eigenaardig hoog rood gespikkelde kleur**" en "**dikke lippen**" op.

- **Valse charmes:** Ondanks deze interne afkeer, gedraagt Jeremias zich vleiend en intiem. Hij noemt haar bij haar koosnaam "**Lippie**" (wat hij ook nog doet nadat hij Meydervoort heeft bezocht) en drukt haar een zoen op de mond wanneer hij van huis vertrekt. Hij spreekt haar aan met affectie als "**lieve oudje! Dag Door, dag engel van schoonheid!**" (waarbij de laatste opmerking op zijn zus Dora slaat, maar zijn gedrag is over het algemeen charmant). Hij kopieert een muziekstuk voor haar omdat ze in haar vrije uren trommelt op de oude piano.

- **Motivatie is ambitie:** Jeremia wordt vooral gedreven door zijn **ambitie om fortuin te maken**. Hij bedankt haar hartelijk omdat zij hem de kans heeft bezorgd om dansles te geven op Meydervoort. Truijtje's actie was essentieel, want zij had hem als "**een heel knappe jonge dansmeester**" aanbevolen. Dit nieuwe, lucratieve werk in de hogere stand is zijn "**weg tot fortuin**".

- **Erkenning van gebrek aan opvolging:** Truijtje zelf merkt na zijn vertrek op dat Jeremias "**weinig naar haar omgezien**" heeft sinds hij dansmeester is geworden.

Kortom, Jeremias is **eerlijk in zijn dankbaarheid** voor haar steun, maar **oneerlijk in zijn persoonlijke genegenheid**, omdat hij haar lelijk vindt en zijn aandacht vooral gericht is op de kansen die zij hem heeft gegeven in de hogere kringen.

De ironie van hun relatie wordt later duidelijk wanneer Truijtje, die haar uiterlijk als "**goed**" beschouwt, Jeremias een "**laffert**" noemt wanneer hij op de grond valt nadat hij door hond Juno is gebeten, in de veronderstelling dat hij nog steeds verliefd is op zijn beroep. Zij denkt dat hij haar niet zal bezoeken nadat hij is hersteld omdat zij "**een goed kind**" is, maar tegelijkertijd een "**leelijk meisje**".

Jeremias's gebrek aan romantische oprechtheid is een weerspiegeling van zijn tijdelijke hang naar de **oppervlakkige status en het fortuin** dat hij via zijn danskunst probeert te bereiken.

De tekeningen in het Humoristisch album zijn een **uitstekende aanvulling op het verhaal**. De illustraties versterken de humor, visualiseren de hoofdpersonen en hun sociale status, en benadrukken de belangrijkste dramatische en komische scènes.

Dit wordt op de volgende manieren duidelijk:

1. Visualisatie van karakter en milieu: De tekeningen helpen om de **sociale setting en de karakters** te typeren.

- Een van de eerste illustraties toont Jeremias Briekol al aan het werk, druk bezig met het kopiëren van een muziekstuk terwijl hij haastig zijn boterham eet, wat zijn **hardwerkende en ambitieuze aard** in zijn nederige omgeving in beeld brengt.

- Een andere illustratie plaatst hem in de winkel van Mijnheer Prop, waar hij Truijtje ontmoet, en visualiseert de **tussenkomen van de lagere stand** die zijn "weg tot fortuin" mogelijk maakt.

2. Versterking van de humor: De illustraties vatten de fysieke en vrijmoedige humor van de vertelling samen.

- De scène van de dansles op Meydervoort wordt gevisualiseerd, waarbij de **onhandige, zwaarlijvige mevrouw van Bale** in haar crinoline met een viool in een kleine kamer danst met de jonge Jeremias, terwijl haar dochter Jeanne in plaats van te leren, uit het venster kijkt. Dit onderstreept de komische aard van de les.

- Het hoogtepunt van het fiasco wordt in beeld gebracht: de illustratie toont Jeremias die door de dame wordt omvergeworpen nabij het raam, een moment dat **mijnheer van Bale (de voormalige molenaar)** buiten ziet. Dit vat de miscommunicatie en de kluchtige aard van het incident samen, wat bij Mijnheer van Bale leidt tot een extatische lachbui.

3. Thematische reflectie: De illustraties markeren ook de **belangrijkste keerpunten** in Jeremias' streven naar "fortuin".

- De verwonding en het verlies van de viool die zijn grootse ambitie stopt, wordt getoond in een bedscène, omringd door zijn moeder en andere zorgzame figuren, wat het **einde van zijn dansmeester carrière** symboliseert.

- De laatste illustraties (na het doorleefde drama op Meydervoort) tonen Jeremias met de **molenaarsdochter Truijtje**, wat zijn nieuwe geluk en zijn terugkeer naar het volksere, oprechte leven bij de molen benadrukt, in plaats van de valse pracht van Meydervoort.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 19 december 2025.

J.J. Cremer online bibliotheek

WWW.JACOBCREMER.NL

www.jacobcremer.nl